

Роман В.В.

Національно-культурна специфіка адаптації лексичних запозичень у мові-реципієнті (кінець XX ст. – початок XXI ст.)

Роман Вікторія Володимирівна, старший викладач
Донбаський державний педагогічний університет, м. Слов'янськ, Україна

Анотація. Статтю присвячено висвітленню процесу адаптації запозиченої лексики в лінгвістичних працях кінця XX ст. – початку XXI ст. Розкрито головні властивості дослідження національно-культурологічного аспекту освоєння лексичних запозичень у мові-реципієнті. Автор доводить, що саме в лексикологічних працях кінця XX ст. – початку XXI ст., в яких трактуються проблеми міжмовних контактів, характерним стає розгляд лінгвістичних фактів, зокрема, у тісному зв'язку з явищами культури. На основі практичного матеріалу висвітлюються особливості вживання лексичних запозичень та їхнє контекстуальне значення. Обґрунтовано, що саме запозичена лексика є одним із найважливіших культурологічних аспектів розвитку структури мови й виступає соціально значимим елементом мовної поведінки носія мови, а також джерелом, яке відбиває культуру етносу. Частина запозичених слів правомірно кваліфікувати як лексеми повного засвоєння, бо вони фіксуються графічними засобами мов, співвідносяться з граматичними класами й категоріями, властивими їй, виявляють словотвірну активність і мають певну культурологічну інформацію.

Ключові слова: національно-культурологічний аспект, процес адаптації, лексичні запозичення, мова-реципієнт, лінгвоісторіографічний аспект

Суспільство кінця XX ст. – початку XXI ст. характеризується помітними соціальними, економічними й культурними змінами. Це не могло не знайти відображення в мовних процесах, оскільки загальновідомо, що еволюційні зміни неминуче відбиваються в мові саме в період глобальних перетворень, і в словнику з'являється велика кількість нових слів. Вплив чужомовної культури, зокрема лінгвістичної, відчуває будь-яка мова; вона стає активним реципієнтом нових лексичних одиниць (що відбиває поняття іншомовної культури), а процес запозичення становить масовий характер.

Дискусія щодо доцільності вживання і функціонування лексичних запозичень продовжується й до сьогодні. У той же час проблеми взаємодії мов і культур, процеси збагачення словникового складу мови за рахунок запозичень з інших мов є актуальними впродовж усього періоду існування мовознавства як науки.

Теоретичні питання функціонування і адаптації лексичних запозичень досліджували Б.М. Ажнюк, А.Т. Аксьонова, Л.М. Архипенко, А.О. Брагіна, С.П. Гриценко, Г.В. Дружин, Ю.О. Жлуктенко, І.М. Каминін, Л.П. Кислюк, Л.П. Крисіна, У.Л. Мрозіцька, І.В. Нечаєва, С.В. Семчинський, О.А. Стишов та інші.

Водночас подальше опрацювання теми, поява нових матеріалів викликає необхідність нового звернення до проблеми. Проте спеціальних праць лінгвістичного характеру, в яких було б докладно проаналізовані відповідні дослідження вчених кінця XX ст. – початку XXI ст., в мовознавстві немає, чим зумовлюється актуальність обраної теми. Метою пропонованої статті є висвітлення загальних тверджень щодо процесу вживання й адаптації запозичень та характеристика статусу цих мовних одиниць на сучасному етапі розвитку мови, визначення їхнього культурологічного значення. Матеріалом дослідження є запозичені лексеми, вибрані з періодичної літератури.

У працях згаданих вище дослідників багато уваги присвячено процесу запозичення, зокрема, питанню кількісного та якісного оновлення словника мови; цю проблему було порушено в монографіях та дисертаційних дослідженнях А.О. Брагіної [4], Л.П. Крисіна [12], Л.П. Кислюк [13]; питання адаптації іншомовних лексем висвітлювалося в працях Л.П. Крисіна [12],

Л.М. Архипенко [3], І.В. Нечаєвої [15]; змінам у лексико-семантичній системі мови були присвячені роботи Г.В. Дружина [8], І.М. Каминіна [11], Л.П. Кислюк [13], У.Л. Мрозіцької [14]; проблему опису закономірностей функціонування запозичень в умовах сучасної мовної ситуації висвітлено в роботах українських науковців Г.В. Дружина [8], І.М. Каминіна [11]. Учені здійснили спробу встановлення зв'язку між внутрішньосистемними закономірностями мовної еволюції, її зовнішніми факторами в співвідношенні із прагматичними, соціолінгвістичними та лексикографічними аспектами.

Разом із тим питання теорії запозичень досі залишаються суперечливими, а відтак це позначається на вирішенні конкретних практичних завдань. Активізація лексики іншомовного походження зумовлює різноманітні дискусії в суспільстві взагалі та серед лінгвістів зокрема. Проникнення запозичень у лексичну систему пов'язане з зовнішніми (екстралінгвальними) і внутрішніми (інтралінгвальними) чинниками. Зауважимо, що в сучасному мовознавстві спостерігаємо певну неусталеність у позначенні цих понять: мовознавці йменують їх "екстра- та інтралінгвальними" (Л.М. Архипенко, У.Л. Мрозіцька) [3; 14], "мовними" та "позамовними" (О.А. Стишов) [18]. Деякі лінгвісти, А.О. Брагіна, О.А. Стишов [5; 18], висловили думку про те, що часто рушійною силою входження й повного осмислення лексичних запозичень є культурна перевага, тобто рівень цивілізаційного й інтелектуального розвитку народу, культурологічний обмін досвідом з представниками різних країн.

Вивчення сучасних процесів запозичення в зіставленні з процесами минулих етапів існування мови дає можливість виявити тенденції мовного розвитку, простежити співвідношення внутрішньомовних та екстралінгвістичних факторів у певні періоди розвитку мови.

У сучасному мовознавстві сформувався напрям вивчення мовних явищ на основі актуалістичного методу, сутність якого полягає у використанні сучасних знань для вивчення минулого та передбачення майбутнього. У лінгвістичній історіографії термін *актуалістичний метод* першим використав і науково обґрунтував В.А. Глушенко. Актуалістичний метод є загальнонауковим методом теоретичного рівня наукового

пізнання [6, с. 6]. Кожна мовна одиниця вивчається в часі, у розвитку, у становленні її в межах системи. Принцип актуалізму полягає в тому, що об'єкти, які не є предметом актуальної дійсності, можуть бути вивчені шляхом порівняння їх з подібними. Реалізація зазначеного принципу передбачає використання численних пізнавальних прийомів і процедур, які у своїй сукупності й уважаються методом актуалізму (точніше, його операційним компонентом). Для актуалістичного методу характерними є елементи теоретичного пізнання: творче сприймання, логічне співставлення накопичених знань про реальність (дедукція), потенційна постановка питання, уявне допущення чи усунення явищ (абстракція).

У нашому дослідженні аспект мовної культури вважається одним з головних чинників повного засвоєння лексичних запозичень, що сприяє накопиченню та розширенню фонду знань носія мови. Лексичні запозичення в мові – один з важливих чинників її розвитку.

Мова – складне, багатоаспектне соціальне явище, яке у своїй сукупності є не лише засобом спілкування й способом передачі інформації, а й представляє історію нації, її особливості, традиції, менталітет, психологію та культуру народу. Як і культура, мова має свою форму і зміст. Але змістом мови є зовсім не ті ідеї та погляди, які з її допомогою дістають можливість матеріального втілення й можуть бути предметом обміну між людьми. Мова є особливим і універсальним способом вираження будь-яких результатів мислення, а також відображенням усіх національних особливостей носіїв мови. Отже, мова виступає одним із способів, за допомогою яких може бути виражена культура, і як засіб акумуляції знань культури [17, с. 20-28].

Взаємодія і взаємозбагачення культур може відбиватися на всіх рівнях мовної системи, а також у різних її підсистемах. У мові будь-яка група лексики несе певну культурологічну інформацію. Відомо, що найдинамічнішим рівнем є лексична система, оскільки вона безперервно розвивається, удосконалюється й поповнюється постійно новими мовними одиницями.

Лексична система будь-якої національної мови є найбільш гнучкою та динамічною в порівнянні з іншими системами, які виділяються в мові. Так, В. фон Гумбольдт відзначав, що словниковий склад не можна розглядати в жодному разі як готову, застиглу масу. Не кажучи вже про постійний процес утворення нових слів і словоформ, словниковий запас до того часу, поки мова живе в мовленні народу, є продуктом словотвірного потенціалу, який розвивається й знову відтворюється [7, с.110-112]. Це пов'язане з необхідністю якомога точніше відбити мінливу картину світу й у такий спосіб сприяти більшій ефективності процесу спілкування між людьми. Як відзначає Ю.О. Жлуктенко, "лексика ніколи не може у своєму наявному складі вичерпно відбити всю безмежність людського досвіду й навколишнього світу, тому більшість лексико-семантичних рядів і мікросистем кожної мови перебуває у "відкритому" стані, тобто в постійній схильності до інновацій" [9, с. 126]. Яскравим підтвердженням, що засвідчує динамічний характер мови, є, насамперед, процес запозичення.

У зв'язку з тим що запозичення виступають однією з можливих відповідей на потреби номінації, які ви-

никають в результаті мовних контактів і розширення під впливом інших мовних соціумів, вони є певною економією мовних зусиль, оскільки для заповнення номінативних лакун, що виникли в певній мові, використовуються готові одиниці чужої мови. Запозиченими в нашому дослідженні вважаються лексеми, що набувають національного визнання, мають найміцніші ознаки, завдяки яким і функціонують у мові як одиниці, що несуть цінну культурологічну інформацію і виконують важливу виховну функцію.

Звертаючи увагу на процес запозичення, О.О. Потебня зазначав, що " ... запозичувати – означає брати для того, щоб можна було внести в скарбницю людської культури більше, ніж отримуєш" [16, с. 68]. Такий підхід до питання запозичення дозволяє виявити закономірності, яким підпорядковується розвиток словникового складу мови, пояснити явища, що в ньому відбуваються, виявити їхні причини, визначити зв'язок між історією окремих слів, історією мови та історією народу. Найбільша варіативність функціонування мовних одиниць була помітна під час дослідження мови засобів масової інформації, зокрема, мови газетних і журнальних статей.

Установлено, що на відміну від попередніх періодів розвитку, коли іншомовні слова виникали й уживалися переважно в художньо-белетристичному та розмовному стилях, рідше – у публіцистиці; наприкінці ХХ ст. запозичення поширилися в мові мас-медіа. Засоби масової інформації (ЗМІ) посідають особливе місце у формуванні уявлень про світ, що веде до стихійного складання фонових знань. Доречним у зв'язку з цим видається міркування М.А. Жовтобрюха: "У ній [періодичній пресі] найбільш інтенсивно відбувається творчий процес перевірки, відбору й закріплення у всенародному вживанні лексичних неологізмів, виникнення яких викликане соціальною проблемою" [10, с. 3].

Це зумовлено демократизацією всіх галузей суспільного життя й відповідно до цього свободою вибору слова на радіо- та телепередачах, у статтях, урізноманітненням жанрово-стильової палітри мови, природним намаганням мовців оновити засоби вираження. Як зазначає А.Т. Аксьонова, однією з характерних ознак аналізованого періоду є явище активного входження в мову ЗМІ нових лексичних одиниць з англійської мови, зокрема, її американського варіанта [2]. Адаптація, засвоєння нових запозичень відбувається нерівномірно. Найінтенсивніше освоюються й входять до лексичного складу мови нові іншомовні слова європейського походження та слова інтернаціонального характеру, які поповнюють термінологічні підсистеми, зокрема, політологічну, соціально-економічну, науково-технічну, спортивну, культурологічну тощо. Отже, пізнаючи інокультурну одиницю вже в межах того або іншого контексту, людина спирається на "уяву", що формується культурою, яка оточує його.

Запозичена лексика, як специфічна група слів, оновлює і збагачує словниковий склад мов. Актуальність понять зумовила їхнє адекватне вживання на сучасному етапі; називаючи предмети та явища в нашому житті, вони несуть нову для нас культурну й культурологічну інформацію, а пізнавальна функція мови стимулює входження до її лексику таких груп слів: 1) суспільно-політичної лексики: *брифінг, саміт, рей-*

тинг, електорат, консенсус; 2) науково-технічної лексики: *блюмінг, крекінг, факс, ноу-хау*; 3) лексики, пов'язаної з економікою та підприємницькою діяльністю: *концерн, акція, ваучер, вексель, дивіденд, демпінг, маркетинг, лізинг; аудитор, дебітор, менеджер, бартер, брокер*; 4) лексики, пов'язаної з інформатикою: *ноутбук, сервер, чіп, монітор*; 5) лексики сучасного музичного мистецтва: *кантрі, сінгл, саундтрек, саунд, ретро-шоу, шлягер, диск-жокей*; 6) лексики, пов'язаної з рекламною діяльністю: *адвертайзінг, слоган, промоушн, лайтбокс, імідж, іміджмейкер, дайджест*; 7) спортивної лексики: *допінг, тренінг, кікбоксинг, овертайм, шейпінг, аутсайдер*; 8) побутової лексики: *кемпінг, дансінг, шопінг, кабаре*.

Значення запозичених слів, які, утративши частково новизну, мають регулярні словотвірні зв'язки й ознаку загальноживаності, є досить прозорим. Це відбувається завдяки процесу адаптації лексичних запозичень у складі будь-якої національної мови, входженню іншомовних слів у словотвірні парадигми, чіткому граматичному оформленню, наприклад: *спонсор – спонсорський, спонсорство, спонсорувати; демпінг – демпінговий, антидемпінговий, демпінгувати; квота – квотування*.

Значення більшості нових лексичних запозичень вимагають для розуміння ширшого контексту або довідкової літератури. Наведемо декілька прикладів уживання запозичень із газетних і журнальних статей російською та українською мовами: "Творческие удачи в случае Prada [сеть семейных бутиков] равняются финансовым успехам. В 1996 Prada перерастает в Prada Holding BV – один из крупнейших холдингов мировой моды" ("Натали", ноябрь, 2002). *Холдинг* (англ. *holding*) – компанія, що володіє контрольними пакетами акцій інших компаній; компанія-утримувач; компанія-засновник; холдингова компанія, володіння акціями; *бутик* (фр. *boutique*) – модний елітний салон-магазин, де продаються коштовні товари в невеликому обсязі. "На старте нового сезона руководство футбольного клуба обратило внимание на работу с болельщиками, которые посещают стадион и поддерживают команду. Как говорится в официальном пресс-релизе, который распространила пресс-служба, в настоящее время ведутся переговоры об увеличении количества общественного транспорта" ("Салон", №53, 15 июля, 2003). *Прес-реліз* (англ. *press-release*) – офіційне повідомлення для друку. "У формуванні податкової культури населення допомагають нам [Державній податковій адміністрації] волонтеристуденти Українського державного університету водного господарства та природокористування. Студенти самі дізнаються багато потрібної для них інформації, а ще, крім того, роблять важливу державну справу. *Волонтерство* – це світова практика, до якої вирішили вдатися і ми" ("Урядовий кур'єр", № 205, 5 листопада, 2002). *Волонтер* (англ. *volunteer*) – доброволець, людина, яка безкоштовно виконує яку-небудь роботу. "США отменили пошлины на ввоз стали для некоторых стран и видов товаров, исключив из сферы действия пошлин четверть, из всех видов стали. В этих условиях американские производители предпринимают новые шаги, чтобы сохранить протекционистские барьеры" ("Салон", №53, 15 июля, 2003). *Протек-*

ціоністський (англ. *protective*) – захисний, запобіжний.

Іноді важко знайти адекватний національний еквівалент, точно передати семантику лексичного запозичення, адже на практиці виходить так, що слово або вираз є в словнику, але має інше значення. Спроба замінити запозичену лексему часто знижує її культурологічну цінність і сферу функціонування, що у свою чергу призводить до втрати експресивності, "новизни". Проілюструємо вищенаведене твердження ще кількома прикладами: "Йога пришла вместе с потерей интереса к индийским фильмам. Йога – попытка западного человека постичь восточный релакс. И принимая сложные асаны, мы, кажется, должны понять простые истины" ("Натали", ноябрь, 2002). *Релакс* (англ. – *relax*) – послаблення, розслаблення, зменшення напруги, відпочинок від роботи. Більшість людей долучаються до мережі Інтернет з метою приватного та професійного спілкування, а також у пошуках інформації. Такі теми, як "*Мультимедіа* – інформація", "Новини" – у десятці найпопулярніших пропозицій Інтернету: ними цікавиться майже половина користувачів" ("Німеччина", UK №3 / 2001, червень / липень). *Мультимедіа* (англ. *multimedia*) – використання різних засобів інформації.

Нові слова, які з'являються в мові, і нові значення слів мають різну мотивацію: соціальну, традиційно-побутову, емоційно-психологічну, що у свою чергу допомагає людям адекватно й глибоко усвідомлювати світ, який їх оточує, точніше передавати свої думки. Запозичена лексика в цьому випадку є одним із найважливіших культурологічних аспектів розвитку структури мови, виступає соціально значимим елементом мовної поведінки носія мови, а також джерелом, яке відбиває культуру етносу. Придбати ці знання і навички неможливо без урахування всіх змін, які відбуваються в мові в процесі її розвитку, і в першу чергу – без урахування змін у словниковому складі мови.

Проникнення іншомовної лексики до складу мови-реципієнта, її освоєння, інтенсивність проникнення цього процесу фіксується різними лексикографічними довідниками, що відбивають рівень філологічної культури, історію громадської думки, міру національної самосвідомості, соціальне відношення до проблеми запозичення. Тому в процесі практичної роботи з освоєння запозичень можна почерпнути багату культурологічну інформацію, що допоможе орієнтуватися в сучасних текстах, насичених запозиченою лексикою. Культура у цьому випадку сприймається в ширшому етнографічному сенсі як система ідей, традицій, спосіб життя, бачення світу, національний характер, менталітет носіїв мови.

Тож, розглядаючи наукові роботи зазначеного періоду, доходимо висновку, що для лексикологічних праць кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст., у яких трактується проблема міжмовних контактів, характерним стає розгляд лінгвістичних явищ, зокрема, у тісному зв'язку з явищами культури. Отже, запозичені лексеми становлять специфічну групу лексики, уживану в засобах масової інформації. Частина запозичених слів правомірно кваліфікувати як лексеми повного засвоєння, бо вони фіксуються графічними засобами мов, співвідносяться з граматичними класами й категорія-

ми, властивими їй, виявляють словотвірну активність і мають певну культурологічну інформацію. Унаслідок досить частой повторюваної фіксації такі лексеми набули певної мовленнєвої регулярності особливо в засобах масової інформації.

Можна передбачити, що кількість запозичених лексем буде постійно зростати протягом певного часу.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCE TRANSLATED AND transliterated)

1. Ажнюк Б.М. Слов'янські й неслов'янські запозичення в мові української діаспори / Б.М. Ажнюк // Мовознавство. – 1998. – № 2–3. – С. 145–160.

Azhnyuk V.M. Slov'yans'ki i neslov'yans'ki zapozychennya v movi ukrayins'koyi diaspori [Slavonic and non-slavonic borrowings in the language of the Ukrainian diaspora] / V.M. Azhnyuk // Movoznavstvo. – 1998. – № 2-3. – S. 145-160.

2. Аксенова А.Т. Образы американской лингвокультуры в современной русской языковой среде (на материале СМИ) : автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 "Русский язык" / Анастасия Теймуразовна Аксенова. – М., 2011. – 18 с.

Aksenova A.T. Obrazy amerikanskoj lingvokul'tury v sovremennoj russkoj jazykovoj srede (na materiale SMI) : avtoref. diss. na soisk. uch. stepeni kand. filol. nauk : spets. 10.02.01 "Russkij jazyk" / Anastasiya Tejmurazovna Aksenova. – M., 2011. – 18 s.

3. Архипенко Л.М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця XX – початку XXI ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 "Українська мова" / Людмила Михайлівна Архипенко. – Харків, 2005. – 23 с.

Arkhypenko L.M. Inshomovni leksichni zapozichenня v ukraїns'kij movi: yetapi i stupeni adaptatsii (na materiali anglitsizmiv u presi kintsya XX – pochatku XXI st.) [Foreign languages borrowing in the Ukrainian Language: stages and steps of adaptation (on the materials of anglicisms in press of the end of the XXth – the beginning of the XXIth century)]: Avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk: spets. 10.02.01 "Ukrain'ska mova" / Liudmila Mykhailivna Arkhypenko. – Khar'kiv, 2005. – 23 s.

4. Брагина А.А. Лексика и культура страны : изучение лексики в лингвострановедческом аспекте / А.А. Брагина – М. : Рус. яз., 1986. – 152 с.

Bragina A.A. Leksika i kul'tura strany: izuchenije leksiki v lingvostranovedcheskom aspekte [Lexicon and culture of the country studying of the lexicon in the lingvo-regional and geographic aspect] / A.A. Bragina – M.: Rus. yaz, 1986. – 152 s.

5. Брагина А.А. Неологизмы в русском языке : пособие для студентов и учителей / А.А. Брагина. – М. : Просвещение, 1973. – 224 с.

Bragina A.A. Neologizmy v russkom yazyke: posobiye dlya studentov i uchiteley [Neologisms in the Russian language: textbook for students and teachers] / A.A. Bragina. – M.: Prosveshcheniye, 1973. – 224 s.

6. Глущенко В.А. Принципы порівняльно-історичного дослідження в українському і російському мовознавстві (70-і рр. XIX ст. – 20-і рр. XX ст.) / Глущенко Володимир Андрійович / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; відп. ред. О. Б. Ткаченко. – Донецьк, 1998. – 222 с.

Glushchenko V.A. Printsipi porivnyal'no-istorichnogo doslidzheniya v ukraїns'komu i rosij'skomu movoznavstvi (70-i rr XIX st. – 20-i rr XX st.). [The principles of comparative-historical investigation in the Ukrainian and Russian linguistics] / Glushchenko Volodimir Andriyovich / NAN Ukraїni, In-t movoznavstva im . O.O. Potebni; vidp. red. O. B. Tkachenko. - Donets'k, 1998. - 222 s.

7. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / Вильгельм фон Гумбольдт. – М. : Прогресс, 2000. – 400 с.

Частина слів адаптується та стабілізується, найбільш життєздатні запозичені лексеми стануть невід'ємною частиною мови.

Перспективи подальших вивчень полягають у більш детальному вивченні тверджень лінгвістів стосовно досліджуваної проблеми.

Gumbol'dt V. fon. Izbrannyye trudy po yazykoznaniiyu [Selected works on linguistics] / Vil'gel'm fon Gumbol'dt. – M.: Progress, 2000. – 400 s.

8. Дружин Г.В. Сучасні лексичні запозичення: прагматика, семантика, соціолінгвістика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.02 "Російська мова" / Геннадій Вікторович Дружин. – Дніпропетровськ, 2000. – 17 с.

Druzhin G.V. Suchasni leksichni zapozichenня: pragmatika, semantika, sotsiolingvistika [Modern lexical borrowings: pragmatics, semantics, sociolinguistics]: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk: spets. 10.02.02 "Rosij'ska mova" / Gennadij Viktorovich Druzhin. – Dnipropetrovsk, 2000. – 17 s.

9. Жлуктенко Ю.А. Лингвистические аспекты двуязычия / Ю.А. Жлуктенко. – К. : Вышш. шк., 1974. – 176 с.

Zhluhtenko Yu.A. Lingvisticheskiye aspekty dvuyazychiya [Linguistic aspects of bilingualisms] / Yu.A. Zhluhtenko. – K.: Vyssh. shk, 1974. – 176 s.

10. Жовтобрюх М.А. Мова української періодичної преси (кінець XIX – початок XX ст.) / М.А. Жовтобрюх – К. : Наук. думка, 1970. – 303 с.

Zhovtobryukh M.A. Mova ukraїns'koї periodichnoї presi (kinets' XIX – pochatok XX st.) [The language of the Ukrainian periodical press (the end of the XIX – the beginning of the XXst)] / M. A. Zhovtobryukh. – K. : Nauk. dumka, 1970. – 303 s.

11. Каминін І.М. Структурно-семантичне освоєння запозичених слів у сучасній українській літературній мові (на матеріалі побутової лексики) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 "Російська мова" / Каминін Ігор Миколайович. – Харків, 1994. – 191 с.

Kaminin I.M. Strukturno-semantichne osvoєnnya zapozichenikh sliv u suchasnij ukraїns'kij literaturnij movi (na materiali pobutovoi leksiki) [Structural and semantic adaptation of borrowed words in modern Ukrainian literary language (based upon everyday vocabulary)]: dis. ... kand. filol. nauk: 10.02.02 "Rosij'ska mova" / Kaminin Igor Mikolajovich. – Khar'kiv, 1994. – 191 s.

12. Крысин Л.П. Иноязычные слова в современном русском языке / Лев Петрович Крысин. – М. : Наука, 1968. – 207 с.

Krysin L.P. Inoyazychnyye slova v sovremennom russkom yazyke [The foreign words in modern Russian language] / Lev Petrovich Krysin. – M.: Nauka, 1968. – 207 s.

13. Кислюк Л.П. Словотвірний потенціал запозичень у сучасній українській літературній мові (на матеріалі англійських та німецьких запозичень) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 "Загальне мовознавство" / Лариса Павлівна Кислюк. – К., 2000. – 17 с.

Kislyuk L.P. Slovovirniy potentsial zapozichen' u suchasnij ukraїns'kij literaturnij movi (na materiali anglijs'kikh ta nimets'kikh zapozichen') [Word-formative potential of borrowings in modern Ukrainian literary language]: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk: spets. 10.02.15 "Zagal'ne movoznavstvo" / Larisa Pavlivna Kislyuk. – K., 2000. – 17 s.

14. Мрозіцька У.Л. Інтра- та екстралінгвістичні чинники розвитку мови-реципієнта (на матеріалі латинських запозичень в українській мові) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 "Загальне мовознавство" / Уляна Любомирівна Мрозіцька. – К., 2002. – 18 с.

Mrozits'ka U.L. Intra- ta yekstralingvistichni chinniki rozvutku movi-retsipiєnta (na materiali latins'kikh zapozichen' v ukraїns'kij movi) [Intra- and extralinguistic factors of the development of the

language-recipient (based on Latin borrowings in Ukrainian).]: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk: spets. 10.02.15 "Zagal'ne movoznavstvo" / Ulyana Lyubomirivna Mrozits'ka. – K., 2002. – 18 s.

15. Нечаева И.В. Актуальные проблемы письменной адаптации иноязычных заимствований : автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 "Русский язык" / Ия Вениаминовна Нечаева. – М., 2008. – 30 с.

Nechayeva I.V. Aktual'nyye problemy pis'mennoy adaptatsii inoyazychnykh zaïmstvovaniy [Topical problems of written adaptation of foreign borrowings]: avtoref. dis. na soisk. uch. stepeni kand. filol. nauk: spets. 10.02.01 "Russkiy yazyk" / Iya Veniaminovna Nechayeva. – M., 2008. – 30 s.

16. Потехина А.А. Из записок по русской грамматике / А.А. Потехина. – М. : Просвещение, 1968. – 269 с.

Potebnya A.A. Iz zapiskov po russkoy grammatike [Notes on Russian grammar] / A.A. Potebnya. – M. :Prosveshcheniye, 1968. – 269 s.

17. Русанівський В.М. Мова і культура / В.М. Русанівський. – К. : Наукова думка, 1986. – 183 с.

Rusaniv's'kiy V.M. Mova i kul'tura [Language and culture] / V.M. Rusaniv's'kiy. – K. : Naukova dumka, 1986. – 183 s

18. Стишов О.А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / О.А. Стишов. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. – 288 с.

Stishov O.A. Ukraïns'ka leksika kintsya XX stolit'ya (na material'i movi zasobiv masovoï informatsiï) [Ukrainian lexicon of the end of the XXth (based on the language of mass media) / O.A. Stishov. – K.: Vid. tsentr KNLU, 2003. – 288 s.

19. Chrystal D. Global understanding for global English / David Chrystal. – Вестник МГУ. – Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2001. – № 4. – С. 13–28.

СЛОВНИКИ (DICTIONARIES)

20. Словник іншомовних слів / Уклад. Л.О. Пустовіт та ін. – К: Довіра, 2000. – 1018 с.

Slovník inshomovnikh sliv [The dictionary of foreign words] / Uklad. L.O. Pustovit ta in. – K : Dovira, 2000 – 1018 s.

21. Словник іншомовних слів / Уклад. С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. – К.: Наук. думка, 2000. – 608 с.

Slovník inshomovnikh sliv [The dictionary of foreign words] / Uklad . S.M. Morozov , L.M. Shkaraputa. – K.: Nauk. dumka, 2000. – 608 s .

22. Macmillan English Dictionary. For Advanced Learners. – Oxford. – Macmillan Publishers Limited, 2002. – 1690p.

Roman V.V. National and cultural specificity of adaptation of lexical borrowings in the language-recipient (the end of the XXth – the beginning of the XXIst century)

Abstract. The article focuses on the scientific investigation dedicated to the process of adaptation of lexical borrowings in the linguistic works (the end of the XXth – the beginning of the XXIst century). The main peculiarities of investigation of national and cultural aspect of adaptation of lexical borrowings in the language-recipient are taken into consideration. The author states the lexicological works (the end of the XXth – the beginning of the XXIst century) dealing with the problem of interlingual contacts outline the investigation of linguistic facts in close relation particularly to cultural phenomena as well. The peculiarities of using lexical borrowings and their contextual meaning are illustrated on the basis of practical material. It is grounded that the lexical borrowings are considered one of the most important cultural aspect of the development of the language structure and socially significant element of language behavior of the native speaker as well as the source reflecting the national culture. A group of words can be certainly qualified as the lexical elements of full adaptation whereas they are fixed by graphic means of language correlated with the grammar classes and categories peculiar to definite language, reveal word formation activity and bear definite cultural and scientific information.

Keywords: national and cultural aspect, process of adaptation, lexical borrowings, stages and degrees of adaptation, language-recipient, linguo-historiographic aspect

Роман В.В. Национально-культурная специфика адаптации лексических заимствований в языке-реципиенте (конец XX в. – начало XXI в.)

Аннотация. Статья посвящена процессу адаптации заимствованной лексики в лингвистических трудах конца XX в. – начало XXI в. Раскрыты основные свойства изучения национально-культурологического аспекта освоения лексических заимствований в языке-реципиенте. Автор доказывает, что именно в лексикологических трудах конца XX в. – начало XXI в., в которых трактуются проблемы межъязыковых контактов, характерным становится рассмотрение лингвистических фактов, в частности, в тесной связи с явлениями культуры. На основе практического материала освещаются особенности употребления лексических заимствований и их контекстуальное значение. Обосновано, что именно заимствованная лексика является одним из важнейших культурологических аспектов развития структуры языка и выступает социально значимым элементом речевого поведения носителя языка, а также источником, отражающим культуру этноса. Часть заимствованных слов правомерно квалифицировать как лексемы полного усвоения, так как они фиксируются графическими средствами языка, соотносятся с грамматическими классами и категориями, присущими ему, проявляют словообразовательную активность и имеют определенную культурологическую информацию.

Ключевые слова: национально-культурологический аспект, процесс адаптации, лексические заимствования, мова-реципиент, лингвоисториографический аспект